

Teories Contemporànies de l'Art i la Literatura

Recorregut històric fins a l'actualitat

Primavera, 2024-2025

Aquests apunts poden contenir imprecisions.
No són substitut d'anar a classe, ni pretenen suplir la docència.

Són uns apunts parcials.

Teories Contemporànies de l'Art i la Literatura

- 0 -

Introducció

Professor: Carles Rius Santamaria (carlesrius@ub.edu)

1.1 L'inici de la filosofia contemporània

L'inici de la **filosofia contemporània** és matèria polèmica. És necessari tenir en compte el seu extens context previ.

La **Il·lustració** és un moviment majoritàriament del segle **XVIII**, especialment assentat a França; alguns alemanys, però, els segueixen. El més famós entre ells és **Kant**.

Etapas del pensament romàntic		
Sturm und Drang (tempesta i impuls)	1765-1785	
	La raó és impulsos i emocions interns, de manera que un fenomen extern (com ara una tempesta) pot expressar-se mitjançant la raó en l'art.	
	Autors principals	J. G. Hamann (el mag del nord; llenguatge críptic; dues obres)
		J. H. Herder (deixeble de Harmann; una obra)
		W. H. Wackenroder (inaugura la filosofia de la música)
		J. W. Goethe (la seva primera obra, Werther)
		Friedrich Schiller (la seva primera obra, Die Räuber [Els lladres])
	Altres pensadors	Immanuel Kant (Kritik der reinen Vernunft [Crítica de la raó pura], 1781; Kritik der praktischen Vernunft [Crítica de la raó pràctica], 1788; Kritik der Urteilskraft [Crítica del judici], 1790)
	Música	W. A. Mozart (mor el 1791)
Joseph Haydn (simfonies Sturm und Drang, simfonies 35-65)		
Carl Philipp Emanuel Bach		
Frühromantik (primer romanticisme)	1785-1804	
	Comencen a formar-se cercles o agrupacions, valorant el debat i la publicació conjunta. La dona té un nou protagonisme.	
	Cercle de Berlín	Henriette Herz
		Dorothea Veit (filla de Moses Mendelssohn, racionalista il·lustrat)
		Friedrich Schlegel
		Friedrich Schleiermacher (traductor de Plató)
		Jean Paul Richter
		Friedrich Schiller
		Alexander von Humboldt
	Cercle de Jena	Friedrich Schlegel, Dorothea Veit
August Wilhelm Schlegel, Caroline Böhmer		
Novalis		

		Ludwig Tieck
		Friedrich Schleiermacher
		F. W. J. Schelling
	Altres pensadors	J. G. Fichte (<i>Grundlage der gesamten Wissenschaftslehre</i> [Fonaments de tota la teoria de la ciència], 1794)
Classicisme	1745-1805	
	Autors principals	J. J. Winckelmann
		J. W. Goethe
		Friedrich Schiller
Spätromantik (romanticisme tardà)	1804-1850	
	Cercle de Múnic	F. X. Baader
		J. W. Ritter
		G. H. Schubert
		F. W. J. Schelling
	Cercle de Heidelberg	Clemens Brentano
		Achim von Arnim
		Joseph von Eichendorff
	Altres pensadors	G. W. F. Hegel (<i>Phänomenologie des Geistes</i> [Fenomenologia de l'esperit], 1807)
	Música	Ludwig van Beethoven ; Franz Schubert ; Robert Schumann ...

Figura 1. Moviments del pensament romàntic

Hölderlin, **Hegel** i **Schelling** estudiaren junts, i escrigueren el més antic programa de l'idealisme alemany junts. Després, però, cadascú fa la seva. Hegel i Schelling mantindran més el contacte; Hölderlin queda descavalcat. Schelling, tot i ser més jove, és el primer a tenir èxit, seguint Fichte, qui succeïa Kant. Quan la seva influència decau, Hegel arriba a la fama.

Odo Marquard argumenta que la psicologia profunda, sorgida de **Nietzsche** i **Schopenhauer**, entre d'altres, ja té antecedents en autors del primer romanticisme.

1.1.1 Bildung

La noció de **bildung** sorgeix de l'obra mística del **Mestre Eckhart**. La tradició mística filosòfica es remunta fins l'Època Medieval: destaquen Yohannes Tauler i Heinrich Sense.

Bildung
Cultura o formació.

Figura 2. Bildung

En **Eckhart**, *bildung* es desenvolupa a partir de la **bildungslehre** (la doctrina de la formació). Té dos pilars principals:

Antic Testament, Gènesi, 1, 27	Escrits de Sant Pau
Déu va crear l'home a imatge seva, el va crear a imatge de Déu, creà l'home i la dona.	Hi ha implícita la idea que quelcom en Jesús té més divinitat que la persona; i doncs més imatge.

Figura 3. Pilars del bildung

Hi ha quelcom en l'ésser humà que és diví, perquè té la **imatge** originària de **Déu**. Amb la caiguda des de l'Edèn, part d'aquesta imatge es perd; el Romanticisme es voldrà recuperar-la. **Eckhart** tradueix la paraula llatina *imago* a l'alemany *bild*. La fa servir en diversos termes:

Ur-	-bild-	-	<i>Ur- és originari.</i>	La imatge originària a partir de la qual Déu crea l'ésser humà.
Vor-			<i>Vor -es abans o davant.</i>	El model , Jesús.
Narh-			<i>Narh- és després.</i>	La còpia , els seguidors de Jesús.
Ent-		-en	Un verb.	Produir imatges.
Ein-			<i>Ein- és intern; un verb.</i>	En algunes de les imatges produïdes hi ha divinitat.
Uber-			<i>Uber- és sobre; un verb.</i>	Moment d'il·luminació on se superen les imatges. En el pensament mística, la unió amb Déu.
-		-ung	Engloba tot el procés fins arribar a l' <i>uberbilden</i> .	

Figura 3. Terminologia en Mestre Eckhart

Llegir Schiller, Schelling, Hegel, Goethe... exigeix entendre aquesta terminologia. La connotació religiosa de la idea o imatge originària cristiana s'integra profundament en el pensament filosòfic.

<i>Ein</i>	<i>build</i>	<i>ung</i>	<i>s</i>	<i>kraft</i>
<i>(prefix)</i>	Imatge		<i>(connector)</i>	Força.
Intern.	Cultura o formació.			Capacitat.
Capacitat de formar imatges internes.				
Imaginació				

Figura 4. Einbildungskraft

Tota menció d'*imaginació* per aquests autors, incloent **Kant**, farà ús d'aquesta paraula alemanya. L'arrel, doncs, de la **imaginació com a coneixement vertader** deriva de la de la noció d'**Eckhart**.

1.1.2 Paracels

Paracels fou un filòsof i **metge**, considerat un autor **alquimista**. El simbolisme de l'alquímia és molt atractiu durant el Romanticisme i entre els avantguardistes. La pràctica perseguia un objectiu més elevat: la cerca de la pedra filosofal volia **recuperar l'estat de perfecció** previ a la caiguda del jardí de l'Edèn (que afectà tant humans com la natura).

Paracels emfatitza, bevent d'**Eckhart**, que la **imatge originària** es pot trobar a l'**exterior**: Déu, al cap i a la fi, també va crear la natura. Beuran de la seva obra Jakob Böhmé, Y. G. Hamann i Herder.

1.1.3 J. G. Hamann (1739-1788)

Treballà amb **Kant**, si bé els seus pensaments acaben divergint. Defensa que la **raó** depèn de diversos **contextos** o elements: d'altres capacitats o condicions humanes. A més, la idea que hi ha un **inconscient** que **domina la raó** prové dels **romàntics** i neix amb **Hamann**. El tercer determinant de la raó és el **llenguatge**; se'l considera el primer filòsof del llenguatge.

Context	Inconscient	Llenguatge
Condicionen la raó.		

Figura 5. Condicionants de la raó segons Hamman

Estava, tanmateix, poc interessat en la vida acadèmica: té un estil confús, gairebé d'aparença inepta, que obliga a establir una relació amb el text i rellegir-lo buscant-hi detalls. Les seves dues obres principals són *Sokratische Denkwündigkeiten* [Fets memorables de Sòcrates] i, més endavant, *Aesthetika in nuce*. Es troba als inicis de l'auge de l'estètica com a disciplina.

1.1.4 Walter Benjamin

Del llenguatge en general i sobre el llenguatge de l'ésser humà (1916)

Aura
L'expressió única d'una llunyania , per molt a prop que pugui estar.
<i>La contemplació de la línia muntanyosa a l'horitzó o l'extensió de l'ombra de la branca sobre aquell qui hi reposa.</i>

Figura 6. Aura

Benjamin està intentant dir que en aquella muntanya que un capta o en aquell moment que una ressegueix la branca... allò està intentant expressar quelcom. És un **llenguatge mut**, pertanyent a les coses; oposat al sonor llenguatge de l'ésser humà.

1.1.5 Novalis (1772-1801)

Influït per l'**idealisme màgic** (la importància de la imaginació) de **Fichte** i la **romantització del món** (emprar la imaginació per, d'alguna manera, donar una dimensió imaginativa a la realitat).